

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА
ЇЇ ВПЛИВ НА СПОРТ ВИЩИХ ДОСЯГЕНЬ

Сушко Руслана¹, Дорошенко Едуард²

Національний університет фізичного виховання і спорту України (Київ)¹,
Запорізький державний медичний університет²

Аннотация

В статье отображено влияние процессов глобализации на спорт высших достижений в современных условиях развития общества. Определено, что основными факторами глобализации, которые имеют существенное влияние на спорт высших достижений, есть миграция спортсменов и их концентрация в ведущих центрах подготовки, политические, социальные, материально-технические, финансовые и информационные факторы. Сформулированы и проанализированы позитивные и негативные особенности влияния факторов глобализации на спорт высших достижений. Показано, что международная миграция высококвалифицированных спортсменов есть одним из ключевых факторов глобализации спорта высших достижений, которая, ситуационно, имеет различные особенности (национальные, региональные, особенности, которые связаны с конкретным видом спорта), и, в общем смысле, объясняется желанием улучшения условий жизни, тренировок, возможностью принимать участие в официальных международных соревнованиях высшего уровня (чемпионатах Европы, мира, Олимпийских Играх) и приобретением соревновательного опыта в этих турнирах.

Ключевые слова: спорт, спортсмены, факторы, влияние, миграция, глобализация.

Annotation

The article shows the influence of globalization on the high performance sport in modern conditions of society development. It is determined that the main factors of globalization that have a significant impact on high performance sport are the migration of athletes and their concentration in leading training centers, political, social, logistical, financial and informational factors. It is formulated and analyzed positive and negative features of influencing factors of high performance sport globalization. It is shown that international migration of highly skilled athletes is one of the key factors of high performance sport globalization, which situationally, has different characteristics (national, regional, peculiarities that are associated with a specific sport), and, generally, due to a desire to improve living conditions, training, the opportunity to participate in official international competitions of higher level (European championship, World championship, Olympic Games) and gaining competitive experience in these tournaments.

Keywords: sports, athletes, features, influence, migration, globalization.

Постановка проблеми. Глобалізація (від англ. globalization) за визначенням є процесом все-світньої економічної, політичної, культурної інтеграції та уніфікації [16]. Це об'єктивний процес, що носить системний характер, охоплює всі сфери життя суспільства у вимірі конкретної суспільно-економічної формації. Початком подібних процесів в історичному форматі були політичні та економічні зв'язки перших імперій. У подальшому економічний і культурний розвиток призупиняли масштабні світові війни і «холодна війна», період, коли розвиток окремих держав відбувався відособлено, внаслідок певних політичних уподобань держав – учасниць військово-політичних блоків. Прихильники глобалізації звертають увагу на можливість вагомого прогресу за рахунок вільного розповсюдження інформації, а представники протилежної думки підкреслюють небезпечність цього процесу для національних культурних традицій і соціальної нерівності [1, 8, 13].

Цікавість до організації спортивних змагань характерна не тільки для нашого часу. Вона постійно зростала в епоху індустріалізації та досягла апогею в процесі становлення інформаційного суспільства. Саме цьому періоду відповідає інтенсивне формування не тільки інститутів спорту, але й глобальної спеціалі-

зованої спортивної інфраструктури – транснаціональної за своєю природою, невід’ємно пов’язаної із соціальною, інформаційною, культурною і комерційною інфраструктурною мережею [3, 14]. Проведення спортивних заходів міжнародного рівня стало особливою сферою політики (національної і міжнародної), яка отримала широку підтримку та користується схваленням майже всіх етнокультурних, соціальних, професійних і вікових груп населення [6]. Вплив чинників глобалізації на спорт вищих досягнень відбувається відповідно до запитів сучасного суспільства, що потребує вивчення та узагальнення позитивного та негативного впливу глобальних чинників з подальшим визначенням і прогнозуванням її наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми глобалізації та їх вплив на розвиток спорту вищих досягнень стали привертати увагу фахівців у ХХ столітті [7, 12]. В якості основних характеристик глобальних процесів у спорті вищих досягнень виокремлюють процеси міжрегіональної та міждержавної міграції молодих і висококваліфікованих спортсменів, їх концентрацію в провідних національних і міжнародних центрах підготовки. Стосовно молодих перспективних спортсменів у якості прикладів можна навести всесвітньо відому тенісну школу Bolletieri в США, баскетбольні школи Арвідаса Сабоніса та Шарунаса Марчюльоніса в Литві, академію ФК «Аякс» (Амстердам) та ін. Ці центри підготовки діють на міжнародному рівні, залучають до лав своїх учнів найбільш талановитих спортсменів з усього світу, що дозволяє згодом отримувати значний економічний ефект. Міграція професійних висококваліфікованих спортсменів, як правило, пов’язана з пошуком можливостей виступу на офіційних міжнародних змаган-

нях – чемпіонатах Європи, світу, Олімпійських Іграх у складі національних збірних команд і отримало назву «натуралізація» спортсменів (отримання громадянства країни з метою виступів у складі національної збірної команди з конкретного виду спорту). Прикладами можуть слугувати натуралізації бразильського футболіста Едмара Галовські де Ласерда для виступів у складі національної збірної України на чемпіонаті Європи 2012 року та американського баскетболіста Юджина Джетера для виступів у складі національної збірної України на чемпіонаті Європи з баскетболу 2013 року і чемпіонаті світу 2014 року.

Крім цього, науковці зазначають, що значний вплив на процеси підготовки висококваліфікованих спортсменів має інформатизація сучасного суспільства [2, 4, 5]. Новітні методики і сучасні технології підготовки спортсменів достатньо швидко стають загальновідомими і доступними. В таких умовах зростає конкуренція, а успіхів, як правило, досягають спортсмени або команди, в системі підготовки яких гармонійно поєднані високий рівень науково-методичного забезпечення тренувального процесу, позатренувальні та позазмагальні чинники підготовки, чинники впливу зовнішнього середовища процесу підготовки, в тому числі й глобального характеру [4, 9, 10].

Вищенаведене свідчить про те, що комплексне використання чинників науково-методичного забезпечення, позатренувальних і позазмагальних факторів, глобальних чинників впливу зовнішнього середовища тренувальної та змагальної діяльності є актуальною науковою проблемою, яка ще не знайшла остаточного вирішення у сучасній науково-методичній літературі.

Мета дослідження – виявити характерні особливості позитивного і негативного впливу чинни-

ків глобалізації на сучасний спорт вищих досягнень.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури і мережі «Internet», аналіз та узагальнення передового педагогічного досвіду, педагогічні спостереження.

Результати дослідження та їх обговорення. Важливо розуміти, що поширення швидкими темпами інформаційних технологій, міграція спортсменів і тренерів, пошук партнерів у світі для спільних виступів на офіційних міжнародних змаганнях посилює космополітичні тенденції у світогляді особистостей висококваліфікованих спортсменів і призводить до поступової втрати ідентичності та самобутності етносів.

Інформатизація сучасного суспільства, можливості глобальної мережі «Internet» і телебачення дозволяють переглядати будь-які змагання, не зважаючи на час і країну трансляції. Переваги глобалізації в цьому сенсі очевидні. Безліч людей у світі скористались таким станом, віддавши перевагу перегляду футбольних і баскетбольних матчів, змагань з боксу та автоперегонам. На сьогодні є доведений факт, що найшвидше втрачають популярність ті види спорту, які мають найнижчі рейтинги телевізійних трансляцій: сумо, крикет. Сучасний етап глобалізації спорту демонструє достатньо конкретну залежність: чим нижчий рейтинг виду спорту серед людей, тим менший його телевізійний рейтинг, менші гонорари провідних спортсменів і їх визнання. Внаслідок цього менша кількість людей віддасть перевагу цьому виду спорту (рис.1.1) для постійних занять або перегляду спортивних трансляцій. В даному випадку тільки футбол – неофіційно вид спорту № 1 у планетарному масштабі, не входить до цього переліку, а інші види спорту перебувають у ньому в тому чи іншому ступені

Рис.1.1. Схема формування популярності виду спорту в зв'язку із впливом чинників глобалізації

залежності та фактично не мають можливості не залежати від процесів глобалізації.

За результатами опитування [15] в Австралії футбол посів місце найпопулярнішого виду спорту, але нещодавно там ним захоплювались лише іммігранти. Зараз він витісняє традиційні для жителів Австралії регбі та австралійський футбол. Національна японська боротьба сумо також втрачає свої позиції в Японії, хоча прихильники цього виду спорту протягом понад 2000 років у цьому регіоні значно переважали за чисельністю прихильників інших видів спорту. Подібних проблем зазнають змагання з боротьби в Туреччині, з бейсболу в Америці. Таких прикладів безліч. Можна заперечувати, що названим видам спорту не загрожує вимирання і вони поширюються світом. Завдяки впливу чинників глобалізації чемпіонами з боротьби сумо ставали американці та монголи, команда з Грузії взяла участь у Кубку світу з регбі, але рейтинги популярності видів спорту свідчать, що традиційні або національні види спорту в різних країнах поступаються іншим видам спорту, які є більш популярни-

ми за показниками телевізійних рейтингів. Успішного розвитку в останні роки зазнали змагання з хокею у зв'язку із появою Континентальної Хокейної Ліги. Ця організація має високі та перспективні шанси гідно конкурувати з Національною Хокейною Лігою (США) в майбутньому. Можливо, це дієвий вихід для підвищення рейтингів популярності інших видів спорту. Поєднання в регіональні або світові ліги без визначених державних кордонів є продуктивним кроком для розвитку видів спорту [16].

Сучасне суспільство досить спокійно дивиться на факт зміни громадянства фахівцями культури і мистецтва, майже не пам'ятає прізвищ науковців, які змінили не тільки місце роботи, але й громадянство задля проведення подальших досліджень, але все ще хворобливо сприймає виступ під прапором іншої держави або професійного клубу улюблених спортсменів, які часто є кумирами мільйонів.

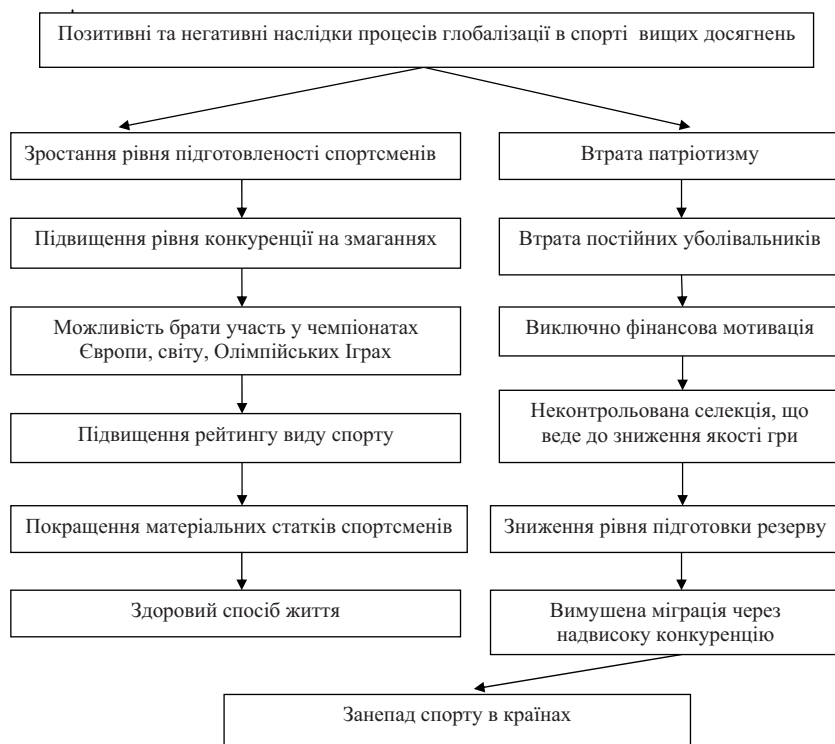
В пошуку кращих умов життя, заробітку та можливості виступати на міжнародних змаганнях багато гравців і тренерів змінили громадянство, тому не викликає сумніву

твердження, що глобалізація вже суттєво впливає як на олімпійський, так і на професійний спорт. Можна підтримувати чи засуджувати спортсменів, але неможливо не визнати, що сучасний професійний спорт процес глобалізації охопив повною мірою.

Перед початком Олімпіади в Пекіні (КНР) свою стурбованість висловив МОК (міжнародний олімпійський комітет), за даними якого близько ста спортсменів перед Олімпійськими іграми змінили громадянство [16].

Не відповідає дійсності думка, що це поодинокі випадки в окремих видах спорту, якщо знайти інформацію щодо складів олімпійських збірних країн-учасниць. Наприклад, Олімпійські Ігри 2008 рік (Пекін, КНР): Джон Холден і Беккі Хеммон, гравці професійних баскетбольних ліг США, які виступали за російські клуби, отримали шанс потрапити на змагання такого рівня, змінивши свої американські паспорти на російські. Враховуючи, що до цих пір існує баскетбольне протистояння збірних РФ і США, яке розпочалося ще за часів неоднозначної перемоги збірної СРСР на Олімпіаді в Мюнхені (1972 рік), ця новина викликала складну реакцію, адже для багатьох американців поняття «патріотизм» все ще має особливе значення. Відомий кенійський бігун Бернар Лагат, – срібний призер Олімпіади-2004 (Афіни, Греція), в Пекіні виступав під зірково-полосатим прапором США. З 68 спортсменів, які представляли Туреччину, 11 – вихідці з країн колишнього СРСР, з яких троє українських плавців змінили навіть слов'янські прізвища на турецькі. На думку фахівців, в умовах впливу чинників глобалізації на спорт вищих досягнень, це є звичайною світовою практикою, якщо такі переходи відповідають вимогам і правилам міжнародного олімпійського комітету [16]. Вболівальники отримують більш якісне спортивне

Рис. 1.2. Чинники впливу глобалізації на розвиток спорту вищих досягнень

протистояння, Олімпійські ігри збирають найкращих спортсменів, чим піднімають вище рівень конкуренції. Якщо мова йде виключно про спорт вищих досягнень, то важливо визнати, що спорт від таких переходів дійсно виграє. Якщо мова йде про досить нетривалий вік спортсмена-професіонала та реалізацію його амбітних планів, то часто це єдиний шанс взяти участь у найпрестижніших змаганнях планети. Якщо мова йде про почуття патріотизму і гордості за свою країну, тут виникають двозначні погляди, але спорт вищих досягнень як продукт сучасного суспільства не може розвиватись осторонь процесів глобалізації [11].

Стосовно комплектації збірних команд багатьох країн у різних видах спорту проводяться заохочувальні бесіди, пропонуються кращі умови (кошти на проведення зборів у кращих центрах підготовки, сучасний інвентар, форма, науково-методичне, медичне та фармацевтичне забез-

печення, достойний рівень заробітної платні за контрактом, призові гонорари). На клубному рівні офіційні переходи спортсменів давно стали звичним явищем, спортсмени шукають можливість отримання прибутку за рахунок економічної різниці, що існує між клубами і лігами. Яскравий приклад футболу дозволяє зрозуміти – наскільки важливу роль грають посередники (агенти) у формуванні та розвитку міграційних каналів [5, 15].

Щороку, в дозволених регламентом терміни, відповідно до виду спорту, значна кількість спортсменів змінюють клуби, а з ними і країни, намагаючись підписати фінансово успішний контракт [16]. Мета переходів здебільшого економічного характеру. Саме через бажання покращити фінансову складову контракту. Але є досить багато причин, які обґрунтовані іншими чинниками: набуття змагального досвіду, який неможливо отримати через конкуренцію в своєму клубі; зміна країни для

власної сім'ї; отримання кращих умов для професійного прогресу (обладнання та інвентар, довіра і знання іншого тренера, взаєморозуміння з партнерами, сильніша за рівнем ліга та ін.).

Як у кожній сфері, процеси глобалізації по-різному впливають на розвиток спорту вищих досягнень. Характерними особливостями позитивного впливу можна визначити такі:

- підвищення рівня підготовленості та спортивної майстерності гравців за рахунок підсилення природної конкуренції при їх міграції в інші клуби, команди, країни;

- висококваліфіковані спортсмени отримують можливість участі в офіційних міжнародних змаганнях (чемпіонати Європи і світу, Олімпійські Ігри) через змінну громадянства;

- в офіційних міжнародних змаганнях (чемпіонати Європи і світу, Олімпійські Ігри) беруть участь спортсмени найвищої кваліфікації, а не як раніше, – представники виключно конкретної країни, де окремий вид спорту не культивується або перебуває на досить посередньому рівні;

- спортсмени за відносно нетривалий час професійної кар'єри (приблизно 15 років) отримують можливість за рахунок спорту підвищити рівень умов життя своєї родини, отримати достойну фінансову винагороду за власні вміння та досягнення;

- підвищується цікавість до тих видів спорту, в яких якісна конкуренція привертає увагу глядацької аудиторії та уболівальницького загалу, що підвищує рейтинги телевізійних трансляцій і розповсюджує інформацію про вид спорту;

- сформовані телебаченням кумири – зірки світового спорту – заохочують до самостійних занять спортом, гармонійного розвитку, здорового способу життя широкі верстви населення.

До негативних наслідків гло-

балізації спорту вищих досягнень відносять наступні чинники:

- зменшується значущість емоційно сильного, об'ємного та духовного поняття «патріотизму» та гордості за свою країну або спортивний клуб;

- вболівальник хоче радіти перемогам «своїх» і разом зі «своїми» спортсменами переживати невдачі. Часто спортивні клуби втрачають глядацьку аудиторію на місцевому рівні, а спортсменам високого рівня доводиться змагатись при напівпустих трибунах;

- керівництво і власники клубів, меценати отримують самовіддачу спортсмена, яка мотивована грошовим еквівалентом, хоча саме психологічний фактор є найбільш рушійним;

- неконтрольована селекція спортсменів (особливо в спортивних іграх) призводить до дисбалансу в складі команд. Внаслідок цього знижується рівень загальнокомандної підготовленості. Застосування нерациональних тактичних схем, зміни командної тактики під нових «зірок» призводять до зниження спортивних результатів, зниження якості гри і подальшої міграції;

- можливість придбання досвідченого і добре підготовленого спортсмена виключає необхідність підготовки власного якісного резерву (гроші, витрачені на придбання спортсмена, не отримають дитячо-юнацькі спортивні клуби). Це призводить до розладу окремих ланок підготовчого процесу, міграції талановитих тренерських кадрів у пошуку кращих умов роботи;

- концентрація висококваліфікованих спортсменів у провідних і фінансово спроможних клубах (країнах) призводить до штучного посилення ліг і, тим самим, провокує спортсменів до зміни клубів і громадянства задля отримання можливості якісної змагальної практики;

- концентрація висококваліфікованих гравців у провідних клубах, лігах і країнах знижує

спортивний рівень інших. Це призводить до зниження рівня конкуренції та занепаду виду спорту в країні взагалі (рис. 1.2).

Отже, найбільш значущими чинниками впливу глобалізації на спорт вищих досягнень є міграція висококваліфікованих спортсменів і тренерів та їх концентрація в кращих світових центрах підготовки або спортивних лігах, політичні, соціальні, культурні та інформаційні чинники, які детермінують процеси розвитку видів спорту, підвищують інтерес уболівальників і рейтинги телевізійних трансляцій. Вищенаведене дозволяє констатувати, що спорт вищих досягнень у перспективі продовжить процеси формування та розвитку в якості окремої глобальної індустрії, яка матиме високу суспільну, освітню та соціально-політичну значущість.

Висновки і перспективи подальших розвідок.

1. Загальною тенденцією глобалізації спорту вищих досягнень є міжнародна міграція, яка має ситуаційно різні особливості, та в загальному сенсі пояснюється бажанням покращення умов життя, тренування, можливістю участі у змаганнях високого рівня або набуттям змагального досвіду.

2. На основі наведеного вище можна прогнозувати, що спорт в недалекій перспективі говоритиме однією мовою техніки і тактики, коли глобалізація зітре останні кордони і клуби матимуть досить умовну, скоріше територіальну, належність до конкретної країни, об'єднуючись у ліги та чемпіонати з різними державними прапорами.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі ґрунтуються на детальному вивченні впливу чинників глобалізації на формування і розвиток конкретного виду в якості сформованої глобальної індустрії.

Література

1. Билогур В.Е. Теоретические

и практические проблемы философии современного спорта в глобальном измерении / В.Е. Билогур // Философия и космология. – 2013. – Том 1. – № 1 (11). – С. 201-213.

2. Борисова О.В. Управление профессионализацией олимпийского спорта в контексте опыта организации профессионального спорта / О.В. Борисова, Ю.П. Мичуда // Наука в олимпийском спорте. – 2013. – № 3. – С. 73-80.

3. Долгова Н. Європейські ініціативи у сфері фізичного виховання та спорту /Н. Долгова// Спортивний вісник Придніпров'я. – 2015. – № 2. – С. 55-58.

4. Есентаев Т. Современная система подготовки спортсменов в олимпийском спорте и ее внешняя среда / Т. Есентаев // Теория і методика фізичного виховання і спорту. – 2015. – № 4. – С. 7-11.

5. Леонов Я.В. Соціально-ринкові умови розвитку сфери фізичної культури та спорту / Я.В. Леонов, В.В. Васильєв // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2013. – № 5. – С. 151-154.

6. Кыласов А.В. Идея олимпизма в контексте глобализации / А.В. Кыласов // Вестник спортивной науки. – 2009. – №6. – С. 64-66.

7. Орлова В.В. Студенческий спорт в условиях глобализации / В.В. Орлова, О.Е. Халалева // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2014. – № 2-2. – С. 164-168;

8. Панарин А.С. Искушение глобализмом / А.С. Панарин. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – 416 с.

9. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн.

- / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2015. – Кн. 1. – 680 с.
10. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2015. – Кн. 2. – 752 с.
11. Lanfranchi P. Moving with the ball: The migration of professional footballers / P. Lanfranchi, M. Taylor. – Oxford: Berg, 2001. – 265 p.
12. Maguire J. Global sport: Identities, societies, civilizations / J. Maguire. – Cambridge: Polity, 1999. – 239 p.
13. Murray W. Geographies of globalization / W. Murray. – London: Routledge, 2006. – 392 p.
14. Savage M. Globalization and belonging / M. Savage, G. Bagnall, B. Longhurst. – London: SAGE, 2005. – 233 p.
15. Taylor M. Global players? Football, migration and globalization, 1930-2000 / M. Taylor // Historical Social Research. – 2006. – № 1. - Vol. 31. – P. 7-30.
16. Вікіпедія: електронна енциклопедія. Код доступу: <https://uk.wikipedia.org/>

